

I. TARRACO

ANY 169 DC APROXIMADAMENT

MARCUS, GAIUS, TITUS I SERVIUS

—El pare ha vist com descarregaven al port unes gàbies amb feres salvatges, les han portat per als jocs de demà. Una d'elles, un tigre o un lleó, crec, quasi trenca els barrots.

—Sempre són més grans del que havia imaginat. El carnisser de prop de casa ens mostrà l'any passat un ur enorme, encara per esquarterar, que havia estat mort per un lleopard a l'arena. Hi va haver menjar per a tota la ciutat, no s'acabava mai, i era bo!

—A l'amfiteatre hi ha una porta amagada, gairebé sempre és oberta, no la vigila ningú. Podríem treure-hi el cap. Anem-hi?

—I tant! Avisem *Titus*, li agraden els animals salvatges.

Anaren a buscar el tercer element d'una tríada indissoluble. Sempre anaven plegats a tot arreu.

—Véns amb nosaltres a l'amfiteatre? —li preguntà *Marcus*—, demà hi ha jocs. Ens han dit que hi ha moltes feres salvatges. Podem anar a veure-les.

—Sí, sembla que han dut tigres, lleons, urs... —afegí *Gaius*—, podríem trobar un elefant. M'agraden aquests mastodonts, semblen bonassos. Algun dia pujaré a un d'ells i passejaré per la ciutat saludant la gent.

—No ens diran res si hi entrem?

—Això serà si ens agafen.

Trobaren la porta. Efectivament era oberta i ningú vigilava. Sense pensar-s'ho dos cops, hi entraren decidits. L'escala anava directament als fossats situats sota l'arena. Era un inframón esglaiador, quasi sense llum natural. Les torxes il·luminaven feblement les cambres en les quals es compartimentava l'espai. D'una d'elles, molt petita, emanava la llum d'una desena de llànties que ressaltava la imatge d'una dona, *Nemesis*, deessa de la justícia, segons els explicà *Servius* anys més tard.

No hi havia ningú pels passadissos. A una i altra banda s'obrien cel·les tancades amb reixes. No es podia saber si a dins hi havia quelcom o algú. La foscor era quasi total. *Titus*, el més agosarat, s'acostà a la segona reixa de la dreta i li va semblar veure alguna cosa. Avançà dues passes i posà les mans sobre els barrots. No aconseguia percebre què hi havia dins. Els seus companys tampoc; tanmateix, tots tres sentien una presència, una respiració, uns batecs... De sobte una ombra es va llançar contra *Titus*. *Marcus* reaccionà a temps i l'estirà cap enrere al mateix instant que unes urpes enormes esquinçaven l'aire i, malauradament, el braç del seu amic.

Lluny d'acovardir-se, un cop recuperat i amb el braç ensangonat, es dirigí a la fera i la increpà:

—Maleïda bèstia. Vindré a veure com mors a l'arena demà! I si no et maten, jo mateix saltaré per fer-ho!

La lleona bramà, l'olor de sang la feia embogir; tornà a llançar la grapa però aquest cop la distància i els barrots impediren que hi arribés.

En sentir el rebombori, un dels gladiadors s'atansà per darrere. Enxampà amb les seves rudes i aspres mans *Titus* i *Gaius*. *Marcus* va poder escapar-se i es quedà a una certa distància.

—Sort en tens que només tinc dues mans, però quan tanqui aquest parell t'agafaré i et reuniràs amb ells. Què us heu pensat, vailets? Això és un món d'homes, no hi ha cabuda per a la canalla.

Els portà fins a una cel·la oberta, els va empènyer a dins i va tancar la porta. Altres gladiadors arribaren en sentir l'esvalot. Aquell home alt i de forta musculatura s'adreçà a un dels seus companys, el més jove:

—Tu, noi, vine aquí i vigila'm aquestes preses mentre jo atrapo el tercer. Una cursa m'anirà bé per baixar pes.

En riure's de la seva pròpia gràcia, una estranya ganyota li desfigurà la cara seguint una cicatriu que li creuava des del lòbul de l'orella dreta fins a sota de l'ull esquerre, travessant el llavi superior, si així es podia anomenar aquell grumoll de carn deformada. L'arracada d'or que duia constituïa el més valuós del seu rostre.

Sortí corrent darrere de *Marcus*. Aquest féu el mateix, arrencà a córrer sense saber on anava. El laberint de foscos passadissos i tenebroses galeries semblava molt més gran que la dimensió exterior de l'amfiteatre. Passà dos cops pel mateix lloc, però uns altres gladiadors s'hi aproparen i pensà que no el deixarien passar un tercer cop. Decidí prendre una altra galeria, i finalment acabà en un racó sense sortida. Devia tenir una amplada d'unes tres passes. L'homenot estengué els braços per donar-li a entendre que no hi havia per on escapar-se. *Marcus* esbufegava després de la cursa mentre analitzava les seves possibilitats. En lloc d'esperar que l'arraconés del tot, es va dirigir a tota velocitat contra ell. Amagà un

moviment cap a la dreta, després a l'esquerra. El gladiador només agafà la pols que va quedar surant en l'ambient abans d'adonar-se que se li havia escapolit per sota de les cames.

Tornà a començar la cursa, però aquest cop a l'altre extrem del passadís hi havia no menys de set gladiadors rient-se del seu company. *Marcus* va córrer en direcció a ells, sorprenentment s'apartaren i el deixaren passar. El perseguidor desistí d'empaitar-lo més.

Sense adonar-se'n arribà a la cel·la que havia d'estar vigilant el jove gladiador. No era fora, sinó a dins amb els seus companys de corredisses. Devia tenir uns tres anys més que ells, i estava curant les ferides de *Titus*. *Marcus* hi entrà, hi havia una bona llum gràcies a la torxa que havien portat. *Gaius* s'hi acostà i li digué a cau d'orella:

—Es diu *Servius*, ha dit que ens ajudarà a sortir d'aquí a canvi que li ensenyem tots els racons i secrets de la ciutat quan sigui lliure.

El jove gladiador finalitzà d'embenar el braç de *Titus*, sortosament podia moure els dits, tan sols era una ferida superficial. Un bon i permanent record per a tota la vida d'aquelles feres que tant l'encisaven. Els mirà a tots tres i dirigint-se al ferit li digué:

—Ets valent si pretens enfrontar-te a la lleona. Però ja has vist què et pot fer amb una simple urpada. És millor que abans aprenguis a lluitar. Si us agrada, us en puc ensenyar. Demà comencen els jocs d'*Augustus*. Quan finalitzin i hagi vençut entre d'altres el pagerol que us perseguia, seré lliure. És el premi del guanyador. Aleshores us buscaré perquè compliu la vostra part del tracte.

—No ens hauràs de buscar —puntualitzà *Marcus*, recuperat—, estarem esperant-te a la *Porta Triumphalis*.

Van ser les úniques lluites de gladiadors que van veure tots tres junts. Tenien un clar favorit i sempre eren els primers a aplaudir les seves victòries. El primer dia que hi acudiren, diversos grups d'homes de totes les races, uniformats com guerrers de diferents tribus i pobles, s'enfrontaven, dos a dos, a temibles feres salvatges sense altra protecció que les seves armes. Els animals anaven lligats amb gruixudes cadenes per a evitar que lluitessin entre elles i que saltessin a la *cavea*. L'alçària del *podium* no era suficient per a evitar que algun dels grans felins saltés fora i es cruspís una desena d'espectadors. Els seus oponents humans, també lligats a terra amb cadenes, no tenien altra alternativa que lluitar si no volien morir assagetats pels legionaris que controlaven l'espectacle. Tan sols disposaven d'una llança, una espasa i una xarxa. Poc davant un animal afamat de carn i assedegat de sang. Set combats simultanis per a divertiment del poble. A la part central, dos homes, negres com nit sense lluna, s'enfrontaven a una lleona més gran del que és habitual.

—Aquella és la gata que em va esgarrapar —digué *Titus* tocant-se la ferida que encara duia embenada—, no pot ser cap altra.

—Com saps que és aquesta i no cap de les altres dues?

—Ho sé. La vaig mirar als ulls. És ella. Mort a la bèstia! —cridà entre la multitud.

Com moguda per un ressort, l'animal alçà la mirada cercant l'origen del crit, i donant una urpada a l'aire bramà amb veu poderosa.

L'atenció de tots tres se centrà en aquella lluita. Els crits de les gents atentes a altres baralles i altres lluites no els van distreure.

Li van llançar la xarxa però l'animal s'esmunyí i la xarxa quedà sobre l'arena. Una grapada quasi ferí el més alt, l'altre aprofità per a punxar la lleona amb la llança. Una petita ferida que només serví per a enfurismar-la més.

Els dos homes es van dir alguna cosa i es van separar tot el que permetia la cadena que lligava el peu dret d'un amb l'esquerre de l'altre. La maniobra va desorientar l'animal, que no es decidia per cap dels dos objectius.

Seguí donant urpades i remenant-se. L'home alt aconseguí agafar un extrem de la xarxa. La fera, des del seu instint, agafà l'altre. Després tot va ser molt ràpid.

La lleona donà una urpada amb la seva pota esquerra a l'home que tenia a la seva dreta i el ferí a la part interior de la cuixa. De la pell negra començà a emanar gran quantitat de sang molt vermella. En aquell moment, l'altre home, amb la llança, assestà un ràpid i potent cop al costat de l'animal que per un moment havia deixat el flanc desprotegit. La llança penetrà més de dos pams.

Titus s'alçà cridant com un posseït.

La lleona va caure fulminada. L'home de l'encertat cop es quedà un instant esperant per a comprovar si realment era morta. La bèstia no es movia però encara respirava, no li restava gaire. En veure que no reaccionava, va anar a socórrer el seu company. Demanà ajut però ningú hi va acudir. Posà la mà per pressionar sobre la ferida, tot i això continuava tenyint la sorra de vermell, no va aconseguir gran cosa. Va seguir cridant en demanda d'auxili.

Les altres confrontacions havien sofert sorts desiguals. En una, l'animal havia sortit victoriós i s'acarnissava amb les restes dels seus oponents, la major part de les quals es trobaven disperses més enllà del seu abast. En altres tres, la fera jeia morta als peus dels vencedors. A la cinquena tots semblaven morts, els dos homes vestits com els dacis i l'animal.

No, un d'ells va moure un braç. Lentament s'incorporà fins a quedar assegut. La multitud l'aclamà. A continuació el poble es va aixecar victorejant

els guanyadors del setè enfrontament. Un ur descomunal restava mort als seus peus amb la cornamenta alçada al cel com si demanés clemència.

L'home ferit per la lleona de *Titus* va seguir perdent sang fins que se li quedaren els ulls en blanc i morí en braços del seu company. Ningú més el va plorar.

L'endemà s'iniciaven les lluites de gladiadors. Mirmillons contra retiaris, secutors contra laquearii, tracis, tots contra tots. Alts, baixos, negres, blancs, joves, experts, fornits, fibrosos... Aquest cop disputarien eliminatòries. El vencedor obtindria la llibertat. Un entre trenta-dos.

Malgrat la seva joventut ja havia disputat sis combats a diferents ciutats d'*Hispania*, quan el seu lanista el portà als jocs d'*Augustus* a la capital de la província. El desafiament era difícil però la recompensa era la llibertat. Els jocs van començar amb els fastos habituals. Al circ, carreres de bigues i quadrigues. A la palestra els púgils s'esbatussaven i desfiguraven fins a morir. I a l'amfiteatre els espectacles més sanguinaris: *venationes*, de feres contra feres, i *munera*, d'homes contra homes.

Establiren les eliminatòries. Trenta-dos homes lluitant en setze combats simultanis el primer dia, vuit combats el segon, quatre el tercer, dos el quart i la gran batalla final el sisè dia després d'un de descans.

Superà amb èxit i relativa facilitat totes i cadascuna de les eliminatòries prèvies, sense ferides de consideració i sense esgotar-se excessivament.

Arribà el dia de la gran final.

Després dels rituals personals en la penombra de les galeries inferiors i les inexcusables invocacions a *Nemesis*, un esclau untà amb oli de cap a peus el cos de *Servius*, amb un sentit absolutament estratègic, especialment si arribaven al cos a cos.

Sortiren finalment de la foscor, els costà una mica acostumar-se a la claror del dia. Avançaren saludant el públic, que no deixava d'aclamar-los.

En aquella època combatia com a gladiador traci. Un simple escut rectangular i espasa curta, que de vegades, com aquell dia, substituïa per una falcata ibera, configuraven tot el seu armament. Com a proteccions duia armadura a les cames, protecció en una espatlla i el braç, i casc. L'agilitat era la seva millor defensa. El fet de ser ambidextre l'havia salvat en més d'una ocasió.

El seu oponent, un gegant nubi de pell fosca, llavis prims i ulls blavosos, una estranya barreja, anava fornit com a retiari. El braç esquerre el protegia amb una màniga gruixuda, no duia casc, les seves armes, incrementades per una envergadura més que notable, eren el trident i la xarxa.

A jutjar per les aparences, la balança semblava inclinada a favor del nubi. La diferència de mida podia ser determinant. La batussa no

començà bé per a *Servius*. Als primers contactes, el trident del gegant impactà amb el seu casc i l'hi arrancà del cap. La plebs bramulà en veure'l rodar per l'arena. Una ferida al pols esquerre començà a vessar sang que tintava de vermell la seva espatlla i braç, el cop el va deixar mig estabornit i el va empènyer quatre o cinc passes enrere.

El casc va rodolar fins anar a parar a sobre d'una de les taques de color grana fosc, testimoni d'altres tantes tragèdies. Ningú es preocupava de netejar o esborrar les restes de les lluites dels dies anteriors. Era exactament el lloc on el mateix *Servius* havia derrotat el seu oponent daci dos dies enrere, aquell que perseguia *Marcus* als fossats de l'arena. Un potent tall amb l'afilada falcata ibera va tallar l'orella dreta del seu rival i es va enfonsar a la seva espatlla amb un esclafit que el deixà tombat. Fugaçment veié que l'apèndix auditiu encara era allà, llançat a la sorra, desposseït de l'arracada d'or que el guarnia, i que de ben segur era a la bossa d'algun dels esclaus que portaven els morts a l'espoliar.

El daci, però, no va morir a l'arena. El públic considerà que havia lluitat amb valor i li perdonà la vida. Tot i així, seria un tolit la resta dels seus dies.

Un nou atac d'aquella massa de músculs el torna instantàniament a la realitat.

El mirà als ulls i hi contemplà una ira com mai havia vist.

El gegant amagà una ofensiva amb el trident i li llançà la xarxa amb l'altre braç.

En una de les escomeses, el trident es va quedar clavat a l'escut. En l'estira i arronsa *Servius* va caure a terra, moment que va aprofitar el retiari per llançar-li la xarxa, que li quedà enganxada a la cama. Cada cop que intentava aixecar-se el seu oponent estirava per impedir-l'hi. La situació es complicava, per la qual cosa va optar per desfer-se de l'escut. Mentre la fera negra desencaixava el trident de l'escut, *Servius*, amb un ràpid moviment, assestà un precís cop a menys de dos dits del seu peu i aconseguí tallar la malla de la xarxa. Un cop alliberat es va incorporar, però estava desprotegit; el seu adversari no li permetia recuperar l'escut. I encara podia fer servir la resta de la xarxa.

Tornà a mirar fixament el rostre de l'enemic fins a descobrir-hi un punt feble: començava a esbufegar. El cansament s'evidenciava en la negra i lletja cara. Era la seva única possibilitat. Inicià una mena de ball al seu voltant, girs i més girs amagant alguns atacs. Els moviments del gegant eren cada vegada més lents. Els seus atacs eren cada cop més espaiats. Llançà repetidament la xarxa fins que en una de les ocasions *Servius* aconseguí agafar-la amb la mà. La lluita, ara sí, semblava una dansa. En una de les estirades del retiari intentant recuperar-la el gadità la deixà anar de sobte, això va desequilibrar un instant el nubi, moment que

aprofità el seu contrincant per a assestar-li una estocada que li travessà el costat esquerre. L'efecte va ser definitiu. Va ser un cop de mestre, amb el fil horitzontal per a penetrar entre les costelles. Va caure de genolls ferit de mort. El seu esguard d'odi havia canviat, una mirada buida es perdia al cel per sobre de les grades. *Servius* se situà al seu costat, aquell home de genolls era quasi tan alt com ell. Prengué l'espasa amb les dues mans i, amb un moviment horitzontal, li tallà el cap d'un sol tall.

Es va fer el silenci a l'amfiteatre. Fins i tot els ocells callaren, només se sentia el soroll sord del cap rodolant i el d'aquell cos caient pesadament a terra amb la sang emanant del seu coll com si fos una font.

Va transcórrer una eternitat fins que a un crit aïllat se n'hi afegí un altre i finalment tots els presents embogiren enaltint i lloant el nou heroi. Els tres amics s'havien quedat muts. No era en absolut una mena d'espectacle que agradés a cap d'ells, però en aquests jocs lluitava el seu amic, i a més era el guanyador indiscutible. S'alegraren per ell i s'afegiren a les aclamacions. Aquesta era una representació real, sense màscares ni enganys, com al teatre. Potser per això uns l'enaltien i altres l'odiaven. El millor per a ells va ser que d'aquestes lluites va néixer la seva amistat amb *Servius*. Tots tres es convertiren en tots quatre i ja mai més se separarien.

Algú s'hi atansà i li lliurà una *rudi* com a mostra del triomf aconseguit pel nou heroi dels jocs. Però el seu veritable triomf va ser assolir la llibertat.

II. VOLTANTS DE TARRACO

SETEMBRE DE 179 dC

YUSSUF I DRUSIA

—No podeu disposar de l'aigua en aquesta època!, la vostra concessió no us hi autoritza. És la part de l'any amb menor cabal i no es pot malbaratar ni una gota a donar de beure als vostres ramats, per això els podeu portar al riu.

—No seràs tu, estúpid llibert, qui m'ho impedeixi ni em doni ordres. El meu dret està validat per una carta del Magistrat.

—Mostreu-me, doncs, el document i així ho anotaré al meu registre. Mai abans havíeu al·legat res similar, cosa que em fa sospitar que porteu un temps amb el frau, i simplement no us havia descobert. Aquest cop m'he avançat un dia i potser per això no m'esperàveu.

—Ni documents ni res! Quan tornis a *Tarraco* els demanes al Magistrat. En lloc de documents podries trobar-te amb unes fuetades.

—M'obligareu a anar a *Pons Armorum* a buscar els legionaris.

—Com si vas a *Roma*!

La tasca principal de *Yussuf* consistia a inspeccionar amunt i avall l'aqüeducte constantment i comprovar el correcte funcionament de la conducció i el compliment de les estrictes normes relatives a la captació de les aigües, les seves concessions i la correcta utilització.

Retornava a la ciutat. Vuit dies abans havia passat pel mateix punt en sentit contrari. Normalment trigava menys a completar el recorregut, sis jornades era l'habitual per a les més de cinquanta milles entre anada i tornada, però l'incident relatiu a una derivació fraudulenta li va fer perdre dos dies en un poblat a prop de la captació.

Un camperol havia pres aigua de la canalització en quantitats i horari no autoritzat, al·legant drets que no va poder demostrar. L'eficient zelador va requerir l'ajut dels legionaris de la guarnició propera. Aquests van solucionar dràsticament el problema: unes fuetades en públic amb

l'afegit d'una forta sanció econòmica foren suficients per a restituir la pertorbada legalitat. Un element públic i bàsic en totes les civilitzacions com era l'aigua calia mantenir-lo en una absoluta i total protecció, i al món romà no menys de vuit normes i lleis ho regulaven absolutament tot respecte del preuat element. Cap circumstància o possibilitat era deixada a l'atzar o a les interpretacions.

No era la millor feina per a fer amics, però era la seva, i així la desenvolupava amb total dedicació i compliment des de feia molts anys. *Yussuf* havia començat a treballar a l'aqüeducte des de nen, fent reparacions a l'interior de la canalització. Era una feina dura i pesada. La seva dedicació i honestedat, i el pas per quasi totes les especialitzades tasques relatives a la construcció d'aquestes grans obres d'enginyeria, l'havien fet mereixedor de la confiança dels seus superiors. La feina actual era monòtona i rutinària però molt més descansada, i tot i que la major part dels dies els passava fora del seu senzill habitacle a la ciutat, no li importava.

Era d'hora, bufava un oreig molt agradable que ajudava a despertar i a prendre el dia amb optimisme, l'estiu es resistia a deixar pas a la tardor. Havia dormit al ras, com quasi sempre. A l'hivern duia un petita tenda per a protegir-se del fred, però sovint els propietaris de les *villae* que havien sorgit al voltant de l'aqüeducte li oferien sostre i, fins i tot, menjar calent. Era una vida austera i mancada de comoditats però a ell li bastava. No tenia família i se sentia lliure com els seus avantpassats caçant a les llunyanes muntanyes a l'altre costat del mar. Després de menjar una mica inicià el seu camí. Si no trobava problemes, podria dormir a casa seva, a *Tarraco*.

No portava ni un quart de jornada quan el seu olfacte va detectar una desagradable olor, molt abans que la seva vista pogués comprovar l'origen de tals efluis. L'asfixiant calor dels darrers dies incrementava la molesta pestilència.

Es tractava d'una mena de granja. Un tancat i un cobert molt senzills, a mig fer, simplement per a aixoplugar-se i guardar un bestiar amuntegat i sense gaire espai. Probablement es devia haver construït en dos o tres dies. L'últim cop que havia passat per aquell lloc no hi era. Algú havia estat massa ràpid i massa estúpid. Les fites de la conducció marcaven clarament per on circulava. També era cert que en molts trams aquesta es confonia amb els marges de pedra seca emprats pels pagesos amb l'objectiu d'aterrassar els camps per a conrear-los més fàcilment. Tanmateix les fites ho indicaven ben clar, tots els camperols i ramaders del lloc les coneixien.

S'havia comès un greu error i calia esmenar-lo immediatament. Les estrictes normes de tota mena d'aqüeductes prohibien explícitament

explotacions ramaderes de qualsevol mena a menys de vint passes de la conducció, més encara si estaven situades a una cota superior, com era el cas.

S'apropà a un grup d'homes, descarregaven fems d'un carro per abocar-los a un gran clot gairebé ple. No li van fer cas. El seu cos sec i menut, el seu cabell negre i caragolat i la pell morena evidenciaven una procedència llunyana, de *Numidia*, d'on eren molts dels esclaus al servei del seu senyor. Aquells individus corpulents i rossos semblaven mercenaris, possiblement originaris de les verdes i frondoses terres de *Germania*. L'aspecte ferotge contrastava amb la poc noble tasca d'arrossegar detritus. En qualsevol cas no l'entenien, cap conversa era possible.

El més alt indicà despectivament en direcció a un personatge impol·lut. Li semblà evident que es tractava del propietari. Duia a la mà un mocador perfumat amb el qual es tapava el nas.

Yussuf s'identificà i exigí la documentació i l'autorització de l'explotació, tot i que estava segur que no en disposaven.

—Tinc autorització del *Decurio conscriptus*, sóc el seu cosí i aquesta granja és propietat seva.

—No importa de qui siguin els animals ni qui sigueu vós, és una activitat prohibida tan propera a l'aqüeducte, i he de donar-ne part de seguida. Us convindria haver-ho desmuntat tot i sanejat els terrenys per quan arribin els soldats. Pot ser que així la sanció sigui més lleu.

—Prohibida per què i per qui? A més, jo no veig cap aqüeducte —replacà ofès el personatge.

—Aquest marge, sobre el qual se situen aquesta sèrie de pedres, totes iguals, com podeu veure, és l'aqüeducte. Ningú us n'ha informat? No ho heu preguntat? Des dels anys de la seva construcció es van dictar unes normes molt estrictes per a la seva protecció i manteniment, vós les heu infringit.

—Però què t'has cregut, estúpid esclau! Penses que les teves normes són més importants que el desig del *Decurio conscriptus*? No sé de què em parles. No veig cap arcada de cap aqüeducte. Pren unes monedes i oblida'ns.

—No sóc esclau, sóc llibert, però això ara no importa. La canalització que alimenta *Tarraco* des del riu *Gaius* discorre pel marge de pedra seca que està darrere vostre, semisoterrat. Els camperols i ramaders sempre han respectat les lleis, i aquest respecte l'han tramès de pares a fills. De sobte arriben alguns ciutadans il·lustres i es creuen en el dret de poder instal·lar una granja allà on els plagui. Guardeu les monedes. No arribaran ni a la desena part de la sanció i les despeses de reparació que us imputaran. Un altre cop informeu-vos prèviament abans de triar un terreny per a una activitat com aquesta.

Va fer l'intent de marxar, però dos homes s'havien situat sigil·losament darrere seu. El van subjectar pels braços.

—Deixeu-me! —requerí mentre forcejava inútilment—, no agreugeu encara més la vostra situació.

—Qui es troba en una greu situació ets tu. Hem aixecat aquest tancat i aquest rafal en tres dies i ningú ens ha molestat. Creus que pots arribar tu ara i demanar-me explicacions? Aquestes terres són del meu cosí des de fa sis mesos i en pot fer el que vulgui. Les teves grolleres amenaces no serveixen de res. A més, no estiguis tan segur de poder presentar la denúncia.

El patrici havia pres la seva daga i apropiava l'afilada punta al pit d'aquell pobre desgraciat. *Yussuf* seguia lluitant per a alliberar-se de les fèrries mans que el tenallaven.

—Us en penedireu, d'això. El pes de la llei caurà sobre...

El punyal penetrà mortalment al seu tors i es quedà travat amb algun os del seu esquelètic cos. Seguia debatent-se amb l'acer encara clavat quan una segona i definitiva estocada el travessà per darrere. Una ràfega s'emportà volant el mocador de l'assassí. Els ulls del fidel zelador quedaren perduts i es desplomà sense vida.

El seu cos inert jeia sobre el terra polsegós enmig d'un toll de sang fosca al centre del triangle format pels seus executors.

—Llanceu-lo als gossos!, segur que els agrada, però abans traieu-li la daga, és un regal del meu cosí.

En intentar treure l'arma clavada al cos, el tosc i talòs germànic en trencà la punta, que quedà inserida a les entranyes del mort.

—Com pots ser tan inútil? —li digué el patrici alhora que el bufetejava—, ara qui me la repararà? L'únic ferrer de la ciutat amb coneixements per fer-ho serà fora fins a l'inici de l'hivern!

* * *

A la luxosa *villa*, fora muralles, a dalt d'un promontori privilegiat amb espectaculars vistes a la ciutat i al mar, *Drusia*, esposa de l'*Ilviri*, controlava els detalls del sopar per a un important grup de convidats. Aquest cop els personatges res tenien a veure amb les funcions relatives al càrrec del seu marit. De les converses posteriors a l'àpat esperaven aconseguir uns importants contractes de subministrament de productes agraris per a les guarnicions locals i de l'entorn proper. Com a autoritat local els acompanyava el seu veí, el *Quaestor*, *Aulus Vinicius Clemens*, i un amic seu, acabat d'arribar expressament de Roma, *Livius Greca*, *curator aquae* de la metròpoli.

El primer, veí de la residència d'estiu dels amfitrions, havia propiciat tres dels sis contactes dels militars que hi serien presents, i el segon un quart, el de major pes decisorí. Els altres dos eren coneguts de l'*Ilviri*. Si el negoci resultava positiu, tots tindrien una part dels guanys.

L'amfitriona era filla d'una noble i benestant família de *Tarraco*, tot i que els orígens i llinatge provenien del bressol de l'Imperi. Dues generacions enrere el seu avi arribà a la colònia per a gestionar directament les exportacions a la resta de territoris.

Vi, oli i cereals eren els principals productes que conreaven a les seves extenses finques a l'*ager tarraconensis*, a més de la plata que extreien a les mines del sud. Ja no en van marxar, la seva nissaga es convertí en un dels pilars i referents de la ciutat, guardiana de les essències de la metròpoli i mirall de les seves modes i costums. El clima, el mar i una preeminència i reconeguda situació entre els seus conciutadans els va conduir a fixar definitivament la residència a la capital de la *Hispania Citerior*.

Per la seva part, l'*Ilviri* havia estat recompensat personalment per l'Emperador *Marcus Aurelius* per la defensa durant molts anys del *limes germanicus*, i es va convertir en un prohom de *Tarraco*, d'on era originari. El matrimoni de tots dos va enfortir les respectives fortunes personals.

Els convidats anaren arribant. Sis militars, amb les respectives acompanyants, que no sempre eren les esposes oficials, el *Quaestor* i el seu amic. Setze en total comptant els organitzadors de la vetllada. Molts més que els nou comensals normalment considerats com a màxim a disposar al *triclinium*. L'ocasió s'ho valia, es va disposar tot a la gran sala central.

El convit es va iniciar amb diverses exhibicions de dansa per part d'exòtiques ballarines provinents de la llunyana *Sirte*, a l'antiga *Cyrene*, la darrera província reconquerida. Del grup de músics emanaven melancòliques melodies evocant els territoris coneguts pels amfitrions.

L'àpat va ser certament esplèndid. La *gustatio* va començar amb un *moretum* amb raïm i codony i uns ous de guatlla amb cervellets de xai. Tot seguit, fetge gras amb poma rostida al vi, i calamars farcits de musclos amb salsa per a marisc segons recepta d'*Apicius*, l'autor de "*De re Coquinaria*". Per finalitzar, anyell rostit amb crosta de dàtils i anxoves.

No hi va faltar *garum* i oli de la millor qualitat per amanir els plats al gust de cadascú. I uns extraordinaris vins del celler propi: aromàtics amb mel i pebre, d'absenta, de roses, de violetes...

Per postres van oferir tota mena de fruits, des de pomes fins a figues, passant pel raïm i les cireres, i per suposat diferents dolços i pastissos.

La vetllada va ser satisfactòria per als interessos de la família i dels col·laboradors, també per als sis militars individualment. La lluna, acabada de sortir en finalitzar la *gustatio*, era ja ben alta quan van marxar els darrers convidats.

El sol era ja al punt més alt quan *Drusia* es va aixecar amb una desagradable sensació d'angoixa i nàusees, tot plegat li provocava una sufocació que la calor del dia incrementava. Una suor freda recorria el seu cos. Encara no havia començat a bufar la reconfortant brisa de migdia que alleujava la canícula.

Respirava fatigosament i li feia mal el ventre. Es trobava així des d'abans de l'alba. Li va semblar tenir febre, per la qual cosa va fer avisar el metge.

Amb veu trèmula, encara estesa al llit, preguntà a l'esclava:

—Què vaig sopar, ahir? Vas rentar bé la fruita com et dic sempre?

—Sí, *domina*, però potser vàreu menjar massa raïm, i després, recordeu, en volíeu més quan éreu amb el vostre espòs al pòrtic que dóna al mar.

—Podria ser la causa del meu malestar. És tan bo, tan dolç i tan fresc, el primer raïm de l'any! En tres o quatre dies no me'n deixis prendre més! Porta'm una mica d'aigua fresca. El metge deu estar a punt d'arribar. Abans ajuda'm a incorporar-me.

L'esclava baixà a buscar aigua a la cuina. Les cases més riques disposaven d'una canalització pròpia. Un conjunt de canonades de plom la duia directament dels dipòsits generals situats fora de la ciutat, des d'on un llarguíssim sifó sobre arcades introduïa el líquid element a través de les muralles. Els innumerables pous, fonts i cisternes dins el recinte mai eren suficients per a una *urbs* que volia sempre emular la gran *Roma*, on l'aigua era considerada signe de riquesa i poder.

Quasi tots els habitatges disposaven de cisternes, addicional a la *domus* de *Drusia*, però era quasi buida, pràcticament no plovia des de la primavera i l'aigua del fons sempre tenia un regust polsós.

Prengué la gerra de plata i va anar a omplir-la a la font situada al lateral de l'*impluvium*. Abans, atansà els llavis al fresc raig. La dringadissa de l'aigua al pati central de la casa proporcionava per si sola sensació de frescor i ajudava a suportar la tòrrida calor.

Arribà l'esclava amb la gerra. El galè ja era allà. En un racó, sobre un petit altar, un *haruspex* deixà caure uns ossos d'au. Les seves celles s'arquejaren i una expressió de por aparegué a la seva cara.

Drusia, a pesar dels seus mals i xacres, estava més atenta a les martincales i sofismes de l'endevinaire que de les instruccions del metge. En veure-li l'expressió de la cara li preguntà:

—Què heu vist? És greu? Digueu-m'ho immediatament!

—Senyora, he vist un mal que s'estenia per tota la casa i també per tota la ciutat.

—Aleshores és contagiós? No deu ser la plaga antonina?, deien que la pandèmia ja havia passat.

El metge i la serventa van fer mig pas enrere.

—No ho sé —respongué l'*haruspex*.

Es va obrir un silenci expectant.

El galè va intervenir en to tranquil·litzador:

—Senyora, segons la meva opinió es tracta d'una simple indigestió pròpia de les calors estivals, una mica de dieta serà suficient. Si seguïu els meus consells us guarireu en pocs dies.

—Però, quina és la causa?

—Què vàreu sopar, ahir?

—Va ser un sopar especial. Teníem convidats. Set o vuit platerets i les postres.

La *domina*, amb l'ajut de l'esclava, va anar relacionant tots els plats i els ingredients.

—Va quedar carn? —preguntà el metge—. Si no estava ben conservada podria ser una de les causes.

—Sí —respongué l'esclava—, voleu que en porti? La teníem per dinar avui.

Al cap d'una estona tornà. Fins i tot en portava una part sense coure.

El galè examinà la part crua. Presentava un aspecte llefiscós a la part més exterior de l'animal.

—La carn està en mal estat —dictaminà—, rebutgeu-la tota.

—Doncs en tenim dos corders sencers més —digué l'esclava.

—Llanceu-la tota; o millor, cremeu-la.

Quan arribà l'*Ilviri* i s'assabentà del tema va fer cridar immediatament el cuiner. Sortosament per a ell, havia repetit els calamars i no havia menjat l'anyell.

L'esclau arribà tremolant, la serventa el va prevenir.

—D'on has tret aquesta carn?

—La van portar del lloc de sempre, de *Favonius*, el cosí del *Decurio conscriptus*.

—Ell? Maleït sia! Com si és el fill del Cònsol! Aquest cop ho pagarà car! Ja és el segon cop en menys de cinc dies, quasi intoxica tots els convidats del Governador a la vigília de la festivitat d'*Augustus* amb uns cérvols en mal estat. Jo mateix vaig signar l'ordre de sacrificar uns quinze animals. Està clar que caldrà ser més contundent. Avui ens ha tocat a nosaltres, però ningú més patirà les males arts d'aquest desaprensiu. Ara mateix signo una ordre que li faci sacrificar el ramat sencer i tancar definitivament. Saps on guarda els animals?

—A mitja milla, sortint per la porta de ponent, senyor.

Es va fer portar un pergami i els estris d'escriure. Quan va finalitzar digué al centurió que l'acompanyava:

—Executeu aquesta ordre de seguida! No ha de quedar ni un sol animal viu! Del contrari, aquest malparit és capaç de provocar una epidèmia a tota la població. Que us digui a qui ha venut animals els darrers dies, i aviseu-los que els cremin.

* * *

El centurió va complir l'ordre immediatament. El tema era certament peremptori i calia actuar ràpidament. Passava poc de migdia quan es presentaren als estables situats a tocar del pont del *Tulcis* una patrulla de sis legionaris, un decurió i el seu cap.

—És aquí *Favonius*?

—Sóc jo. Em trobeu de casualitat, he vingut a comprovar unes coses amb el meu capatàs.

—Millor per a vós. Us porto una ordre de *l'Ilviri* que us commina a sacrificar immediatament tots els animals de qualsevol tipus que tingueu, i a tancar indefinidament la vostra activitat.

—Però per què?

—La vostra carn estava en mal estat, i ja és el segon cop. Hi ha diverses persones que pateixen mals per causa vostra, entre les quals l'esposa de *l'Ilviri*.

—Deu ser la calor. Puc reposar les peces malmeses.

—La família de *l'Ilviri* està intoxicada i qui sap quantes famílies més. Heu de complir les ordres sense més dilació. Si no ho feu vosaltres, ho faran els meus homes.

—Però si la carn està feta malbé és perquè no l'han conservat correctament.

—Segons els criats la vàreu portar ahir mateix, així que deu ser culpa vostra, no?

—Sempre matem els animals un o dos dies abans de la data indicada i així ho vam fer, però la dona de *l'Ilviri* va endarrerir la comanda tres dies i els animals ja eren morts. Però en tot cas, si s'han malmès, deuen ser només les peces mortes, no afecta els animals vius.

—Les ordres són matar tots els animals.

El capatàs s'atansa a *Favonius* i a cau d'orella li digué:

—Més de tres quartes parts del ramat és fora, pasturant. Feu-los creure que tot el bestiar és aquest que poden veure i així podreu salvar la resta. Podem fer el mateix que l'altre cop i portar-los a vendre fora, a d'altres poblacions, i no se n'assabentaran.

—Bona idea, encara en podem salvar una bona part. Avisa els pastors que aquest vespre no retornin, que es quedin als camps i que vigilin de no perdre'n cap.

Dirigint-se al centurió i apartant-lo astutament de la resta li digué en veu baixa:

—D'acord, sacrificarem tot el nostre ramat, però encara queden set o vuit ovelles per esquilar. Suposo que per uns denaris em permetreu fer-ho. Podeu comptar-les i tornar demà, us asseguro que totes estaran mortes.

Prenent discretament la bossa que li oferia, el centurió contestà:

—Està bé. Demà a la sortida del sol vindrem a comprovar si heu mort els animals. Altrament ho farem nosaltres, encara que la sang taqui la llana.

Va ordenar comptar les ovelles i els anyells, setze i cinc respectivament, i marxaren.

Segons l'enunciat, passaren l'endemà a comprovar si s'havien acomplert les ordres. Les ovelles eren totes esquilades i mortes.

Després de marxar els soldats, el capatàs digué a *Favonius*:

—Si comproven els registres, s'adonaran que el total eren norantatres. Però això no passarà abans de sis dies, quan revisin les llistes. Us suggereixo repetir l'estratagema que vam fer amb els cérvols del Governador: portem els animals morts i la resta del ramat als terrenys que el vostre cosí, el *Decurio conscriptus*, té dues milles més enllà de la *villa de Nestor Pallarius*, on aquesta primavera els dúiem a pasturar. Ampliem el tancat que tenim i des d'allí portarem a vendre els animals vius a altres ciutats properes, ja ho hem fet un cop i sabeu que funciona. També podríem dir, si descobreixen els animals, que els acabeu de comprar per a reposar la pèrdua dels animals sacrificats. Al costat del tancat obrirem de nou el fossat, però aquest cop més gran, com per a un centenar d'animals, i soterrarem la vintena d'animals morts, junt amb els altres. Per aparentar que eren més, com ara, ja vam omplir l'altre cop la resta del forat amb detritus i fems. Doncs portem més fems. Us asseguro que cap legionari aguantarà gaire temps burxant entre la porqueria. No existeix millor forma de dissuadir i evitar remenar que l'olor de merda.

—Així ho farem. Disposa-ho tot.

La diligència del capatàs era notable. Al vespre, quan el ramat arribà al seu destí, l'ampliació del tancat ja era finalitzada. El munt d'anyells sacrificats es podia al sol, la fetor començava a ser molt apreciable.

—No hem pogut localitzar el vostre cosí per a anunciar-li el que faríem —digué el capatàs.

—No importa —respongué *Favonius*—, segur que hi estarà d'acord; a la fi, la meitat del ramat és seu.

—Ha vingut un camperol dient no sé què d'un aqüeducte i que no podíem fer el tancat aquí. L'he aviat turó avall.

—Ben fet, aquesta púrria ha de saber qui mana.

En caure la nit la serventa de *Drusia* començà a patir els mateixos símptomes de la seva *domina*. No li venia de gust menjar res; abans d'anar-se'n a dormir begué una llarga glopada directament de la gerra, acabada d'omplir de la font de *l'impluvium*.

Altres esclaus també estaven afectats, així com el fill menor de *Drusia*, que, a més, tenia febre alta.

Però cap d'ells havia menjat de la carn en mal estat.

* * *

Les vinyes estaven assolint el moment culminant. Feia tan sols dos dies de l'inici de la verema. Enguany necessitaven més jornalers. Els ceps plantats dos anys enrere començaven a ser productius i això suposaria, si tot anava bé, un increment d'entre un quart i un terç de la collita.

L'estiu no havia estat excessivament calorós, i només havien caigut un parell de tempestes a les *calendae* de juliol i agost, i no era necessari apresar-se a iniciar la recol·lecció. El raïm presentava un aspecte immillorable.

Les seves vinyes eren l'enveja de tota la comarca. A més d'estar molt cuidades, havien aconseguit tenir-les perfectament arrencades. Formaven part de les primeres vistes que gaudien els visitants en acostar-se a *Tarraco* per la Via Augusta des del nord. Tant era que fos al matí o al vespre, la visió de la ja propera ciutat des de la llarga platja de llevant era una de les més impressionants. El gran temple d'*Augustus*, a la part més alta del turó, es retallava contra el cel, i al seu costat el mar, aquell mar que havia enamorat els seus avantpassats i del qual mai es podria allunyar de forma permanent sense caure en la més absoluta melancolia.

Una altra de les millors vistes de la ciutat des dels camins que hi accedien era, sens dubte, la que veia cada set dies des dels dipòsits i el sífó de *l'Aqua maior*, quan acompanyava el seu pare d'inspecció.

Tampoc es podia deixar de banda la magnífica perspectiva des de l'altra ribera del *Tulcis*, arribant a través dels extensos camps de conreu de la plana de ponent. La vista de la ciutat des d'allí era també espectacular.

I què dir de la vista des del mar? Els afortunats que l'havien pogut contemplar no podrien oblidar durant temps la vista de la colònia perfilada sobre el fons de les muntanyes del litoral.

Era evident, *Marcus Laqueritus Hiberus* estava enamorat de la seva ciutat. No en coneixia gaires, però cap se li podia comparar. Va arribar a

dubtar fins i tot de la bellesa de l'eterna *Roma*. Segons coneixia, la ciutat es trobava allunyada a unes poques milles del mar, terra endins, i això, segur, li restava encant.

Les vinyes eren una de les ocupacions menors de *Marcus*. La tradició familiar a partir d'unes terres heretades obligava, com en tot llegat, a mantenir-les i, si era possible, millorar-les, abans de transmetre-les a la següent generació.

Quasi ningú de la família recordava el perquè, però l'estimació per aquelles vinyes es considerava poc menys que l'essència de la nissaga. Especialment per la més antiga de totes, la situada tocant a les dunes de la platja. Més que un valor en si mateix, es tractava d'un sentiment transmès de pares a fills durant generacions.

Existia també un altre tresor familiar, més emotiu i personal. També es llegava a les descendències successives amb el compromís de perpetuar el símbol. Es tractava d'una petita arquella d'os de camell polit que contenia algunes joies i trenta monedes de plata amb una encunyació en caràcters ibers el significat del qual era TARAKONSALIR, el nom de l'antiga *oppidum* d'abans de l'arribada dels romans. Un dels objectes tenia forma d'anella amb tres espirals enllaçades al seu interior; *triskel*, digué l'àvia que es deia. El valor econòmic del contingut i del contenidor era relativament baix, però la seva conservació i transmissió significava evocar els orígens, recordar com unes simples monedes havien obert les portes a l'esperança sense necessitat de desprendre-se'n. Mai, al llarg de la història de la família, havia calgut emprar-les. Saber simplement que hi eren proporcionava l'empenta suficient per a superar les dificultats.

No havia passat el mateix amb les vinyes. Una vegada, abans del temps d'*Augustus*, a un dels seus antecessors se li va acudir eliminar els ceps i plantar fruiters aprofitant l'aigua de la deu.

L'experiment resultà un fracàs però serví perquè els nous ceps brotessin al cap d'uns anys amb més força i vigor. A la terra li va anar bé un descans. Aprengueren de l'error, i a partir d'aleshores, cada cert temps s'extreien els ceps més vells, es deixava un any la terra sense llaurar i es tornava de nou a fer-la produir. El fet d'haver adquirit més terres afavoria l'alternança, d'aquesta forma sempre hi havia vinyes en producció.

Però la vinya sense vi era com la civada sense cervesa o el blat sense pa. Per molt bo que fos el raïm fresc, res hi havia com el valor afegit d'un bon vi.

Normalment aconseguien una producció estable, la meitat de la qual partia puntualment a la metròpoli on alguns espavilats comerciants la venien fins pel triple del seu preu en origen.

No era l'únic producte que patia aquest brutal increment de preus. L'oli i algunes fruites de la *Tarraconesis* eren també molt preuades a *Roma*.

L'oferta es mantenia uniforme però la demanda creixia sense parar. Això implicava grans ingressos per als productors i encara més per als transportistes i els intermediaris.

La vida a *Tarraco* es desenvolupava de forma molt plaent. Des de l'arribada dels romans en temps de la República no havia deixat de créixer. Pocs recordaven ja els ibers, els kessetans, els ilergets... Es feia difícil creure que no sempre havia estat una capital romana. Les trenta monedes tenien una virtut essencial: recordar-los que en altre temps, a les mateixes terres que trepitjaven, uns homes i uns pobles cediren la seva hegemonia a altres pobles i cultures més avançades i, sobretot, més poderoses.

Era precisament això, la cultura romana, la que sembrà les bases d'una nova civilització basada en l'ordre i les lleis.

També en el culte per les arts de tota mena, i els espectacles, i, almenys per a les classes més afavorides, el lleure. Lleure per a ser gaudit a les *thermae*, al *forum*, als temples.... Tot contribuïa a fer de *Roma* la fita de referència del món conegut, convertint-la al mateix temps en la presa més cobejada pels que no posseeixen més que l'avarícia.

Retornà a la ciutat per la Via Augusta. El dia era sec, nítid i calorós. L'aroma dels fruits madurant es barrejava amb la del mar. Les cigales portaven ja una estona cantant. De sobte emmudien un instant per a observar l'intrús i prosseguien a continuació amb la monòtona cançó.

A ambdós costats de la calçada s'aixecava una quantitat notable de túmuls funeraris. Alguns eren senzills, recordaven els finats sense més, acollint-los en una construcció més o menys digna. Altres, més sumptuosos, o fins i tot ostentosos per la desbordada magnificència exhibida, com els de la família *Favonius*. O el més recent de *Maro*, ric comerciant i que de moment només acollia les restes de la seva dona, morta al part de la sisena filla. Tots sabien que no es tractava d'un homenatge a la mare dels seus fills, sinó una mostra més del seu orgull i prepotència.

Molt proper a la part final de les vinyes de *Marcus* es trobava un dels més antics. Segons la *vox populi* era el que acollia les despulles dels generals *Scipio*, els refundadors de la ciutat. Probablement no era ben bé cert del tot, però tampoc importava gaire. Podia tractar-se d'algun descendent. En qualsevol cas la seva elegància sobresortia encara per sobre d'altres.

Aturà el carro davant per a contemplar-lo un cop més. Estava format per tres cossos en forma de torre decreixent, rematats per una piràmide. Construït amb la pedra daurada de l'entorn, probablement de la pedrera en forma de gran clot que es trobava en direcció a *Barcino*. L'alçària, d'uns trenta peus sense comptar la piràmide, el feia destacar entre els altres. La

base, quasi quadrada, feia uns quinze peus de costat. Els carreus, perfectament ajustats, componien un conjunt harmoniós. Al frontal que donava a la calçada, en el cos central, dues figures molt similars que devien correspondre als propietaris es mantenien sobre els seus pedestals. Damunt, una *tabula ansata* amb una inscripció que es podia llegir amb claredat: *ornate ea quae linquit opera, se uitae suae rebis positis negligens, unum statuit einm suis sepulcrum ubi perpetuo remaneant*. Al cos superior, dins unes falses finestres, apareixien les cares dels ocupants del túmul. Els *Scipio*, segons la plebs. Però probablement eren el promotor i la seva esposa. Les ombres difuminades que quedaven no permetien determinar res més.

Marcus Laqueritus Hiberus se sentia plenament romà, però de vegades li agradava prendre distància i sentir-se hereu d'aquella terra estimada i mimada pels déus. El satisfieia recordar el seu origen iber, barreja d'ilergets i kessetans, que, com els pares de la nissaga, arribaren un dia a *Tarakon*. Aquella *Tarakon* que de seguida es convertiria en la seva estimada *Tarraco*.

Roma, però, sempre quedava molt lluny.